

Omyl (chyba) / Chyba (omyl) / Zlo (a dobro) / Dobro (a zlo)

Omyl (či chyba) v naprosté většině případů není čímsi pouze nahodilým, ale jednak mívá své kořeny a zdroje v čemsi ne zcela nahodilém, jednak sám (sama) má tendenci se opakovat a tak se udržovat. Právě proto charakterizuje Charles Péguy některé omyly jako neustávající, úspěšné, neúnavné a vždy znovu se rodící (les incessantes, successives, infatigables renaissantes erreurs). To souvisí s tím, že chyba se může vyskytnout (tj. vůbec se může stát chybou) pouze v určitém kontextu, v němž se stává chybou; chyba vytržená z kontextu chybou být přestává, prostě bez kontextu není jako chyba možná. Co to vlastně znamená? Teprve kontext dělá chybu chybou, omyl omylem – jinak se prostě něco děje, a zbavíme-li to jakéhokoli vztahu k nějakým širším souvislostem, můžeme to pouze zaznamenat a popsat, ale nic víc. Že je něco omylem nebo chybou, to není ničím bytostně vlastním izolovanému „jsoucnu“. Možná právě z tohoto důvodu měli staří (a ještě ve středověku) za to, že „zlo“ nemá žádnou samostatnou jsoucnost, ale udělali tu těžkou chybu, že naopak dobrou takovou samostatnou jsoucnost připisovali. („Esse est bonum“ je jenom jinou formou formulace, že „bonum est“.) Jsoucnost sama o sobě není ani dobrá, ani zlá nebo špatná, a to proto, že to je de facto falešná abstrakce, neboť tu abstrahujeme od souvislostí, od kontextu. Teprve v kontextu se v abstrakci izolované „jsoucno“ stává dobrým nebo špatným (zlým). Ovšem velice pak záleží na tom, co tím kontextem myslíme. Mít na zřeteli kontext znamená totiž popravdě vždy také zásadní principiální ohled na událostnou, dějovou, časovou povahu každého „jsoucího“: ke kontextu náleží zajisté mnohé z toho, co předcházelo a předchází aktuální jsoucnosti, ale také mnohé z toho, co má teprve nastat, k čemu teprve dochází a dojde. To pak pro náš problém znamená, že něco, co se nyní jeví jako omyl nebo chyba, se může ukázat jako „šťastný omyl“ nebo „šťastná chyba“ – totiž v takovém případě, že kontext, v němž se původně omyl jevil jako omyl, sám měl v sobě cosi mylného, vadného, nepravého. Zvláštní ovšem je, že nový, „pravější“ kontext, v němž se nějaký omyl ukáže jako ne-omyl, tj. v němž se něčemu, co bylo považováno za chybu nebo za nesmysl, dostane jakéhosi zadostiučinění, nikdy nerehabilituje to, co bylo nejprve nebo původně považováno za chybu nebo za omyl (eventuelně za něco „zlého“), do všech podrobností, nýbrž vždycky jen něco z toho vybere, aby to ukázal v novém světle. V tomto světě nebude žádný omyl rehabilitován bez korektur, bez nápravy. A tak z toho vyplývá, že filosofie nikdy nemůže a nesmí pátrat po nějakém zcela nepochybném a žádným pochybnostem nepodléhajícím počátku a základu, z něhož by mohla vycházet; Descartes se hrubě mýlil, když hledal takový „počátek“ a když byl kvůli tomu ochoten vůbec všechno (tj. veškerý kontext, všechny souvislosti) odložit jako pochybné nebo zpochybnitelné.

(Písek, 060820-2.)